

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC TRÀ VINH - ĐỊA CHỈ ĐÀO TẠO TIỀN PHONG VỀ
NGÔN NGỮ - VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT KHMER NAM BỘ**

Khoa Ngôn ngữ – Văn hóa – Nghệ thuật Khmer Nam Bộ

Tóm tắt

Xuất phát từ nhu cầu rất thực tiễn của đồng bào Khmer Nam Bộ là nâng cao trình độ học vấn, gia tăng cơ hội nghề nghiệp, Trường Đại học Trà Vinh đã đầu tư xây dựng Khoa Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật Khmer Nam Bộ với mục tiêu đào tạo các ngành học liên quan ngôn ngữ, văn hóa và nghệ thuật Khmer Nam Bộ, đáp ứng nguyện vọng của đồng bào Khmer tại địa phương và trong khu vực. Sự ra đời của Khoa trước hết góp phần cải thiện mặt bằng dân trí cho con em đồng bào Khmer, đồng thời tạo nguồn nhân lực thực hiện công tác bảo tồn và phát huy những tinh hoa văn hóa của người Khmer ở Nam Bộ, góp vào công cuộc phát triển bền vững cuộc sống người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long.

Từ khóa: Khoa Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật Khmer Nam Bộ, Bảo tồn và phát huy tinh hoa văn hóa Khmer, Ngành học, Cải thiện mặt bằng dân trí.

Abstract

From the practical needs of Southern Khmer is to enhance education, increase career opportunities, Tra Vinh University has set up the Faculty of Southern Khmer Language – Culture and Art with the purpose of training the Southern Khmer related disciplines of Language, Culture and Art, in meeting the aspiration of the local and area Khmer. The launch of Faculty firstly contributes to improve the knowledge standard for Khmer children, also provides human resources in implementing the conservation and promotion the cultural quintessence of the Khmer in South, and contributes to the life sustainable development of the Khmer in Mekong Delta.

Key words: Faculty of Southern Khmer Language – Culture and Art, implementing the conservation and promotion the Khmer cultural quintessence, Discipline, Improving the knowledge standard.

1. Từ nhu cầu cấp thiết của xã hội...

Trong 54 dân tộc ở Việt Nam, người Khmer là một trong những tộc người có số dân trên 1 triệu. Họ thuộc ngữ hệ Môn – Khmer, hiện sinh sống chủ yếu ở Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL), chiếm trên 6% dân số vùng. Trong số 13 tỉnh, thành ĐBSCL thì người Khmer sinh sống nhiều nhất ở Sóc Trăng, Trà Vinh, kế đến là Kiên Giang, Bạc Liêu, An Giang, Vĩnh Long, Cần Thơ, Cà Mau,...

Người Khmer ở ĐBSCL từ xưa đã cùng người Kinh, Hoa và Chăm chung tay khai phá vùng đất Tây Nam của Tổ quốc với thiên nhiên vừa hào phóng vừa khắc nghiệt này; cũng như đã đoàn kết, chung vai sát cánh với nhau trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ. Từ lâu họ luôn coi mình là một phần hữu cơ trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam. Hiện nay, hòa cùng

xu thế chung của cả nước, người Khmer ĐBSCL đang cùng với các dân tộc anh em bước vào thời kì công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Tuy nhiên, so với người Kinh, Hoa hay người Chăm ở vùng ĐBSCL, người Khmer đang phải đối mặt với nhiều khó khăn và những thách thức cho công cuộc phát triển đó. Một trong những thách thức lớn mà hầu hết các công trình nghiên cứu về người Khmer đều ít nhiều đề cập đến là mặt bằng học vấn của người Khmer thuộc hàng thấp nhất trong các dân tộc vùng ĐBSCL, và ở mức thấp trong số các dân tộc thiểu số ở nước ta.

Nâng cao trình độ học vấn trong người Khmer cũng như trong các dân tộc thiểu số ở nước ta nói chung là một trong những mục tiêu quốc gia. Thực tế, những cố gắng cùng với nhiều biện pháp được Đảng và Nhà nước đầu tư và tiến hành đã đem lại

những thay đổi tích cực hiện trạng giáo dục vùng đồng bào Khmer ĐBSCL. Số học sinh theo học ở các bậc ngày càng tăng, đặc biệt số lượng học sinh tăng nhanh ở bậc tiểu học. Các chính sách miễn giảm học phí, cấp phát học bổng dành cho con em dân tộc đã góp phần khuyến khích các em học sinh tiếp tục con đường học vấn, cơ hội bước vào giảng đường đại học cũng được rộng mở hơn cho đối tượng sinh viên – học viên người Khmer. Ông Kim Hồng Danh – Phó ban Dân tộc tỉnh Trà Vinh (2010) khẳng định bà con đồng bào Khmer đã có “*sự thay đổi lớn về nhận thức*” – người Khmer bây giờ gặp nhau hay hỏi con anh học lớp mấy, ra nghề chưa, thay vì hỏi con anh đi tu chưa như ngày trước. Trình độ học vấn được nâng cao sẽ dẫn đến cơ hội nghề nghiệp cũng được mở rộng, đây chính là một trong những con đường thoát nghèo có tính khả thi cho người Khmer ĐBSCL.

Người Khmer có nền văn hóa giàu truyền thống và đậm đà bản sắc, lưu giữ được nhiều lĩnh vực có giá trị như: kiến trúc chùa chiền, phong tục, lễ hội, tôn giáo, ngôn ngữ, văn học, âm nhạc, ẩm thực, múa, ... Đối với người Khmer, nền văn hóa ấy không chỉ đơn thuần là đặc trưng cho một tộc người, một yếu tố để phân biệt người Khmer với các tộc người khác, mà còn là điều kiện đảm bảo cho sự ổn định và là động lực cho sự phát triển kinh tế - xã hội của cộng đồng này ở ĐBSCL¹. Thế nhưng, như đã nói, trình độ dân trí thấp dẫn đến tình trạng tồn tại dai dẳng những hủ tục lạc hậu, sự thâm nhập của các loại văn hóa ô tạp, khiến nền văn hóa truyền thống không đủ sức để tiếp cận các yếu tố văn minh cho sự phát triển. Do vậy, song song với việc cải thiện mặt bằng học vấn, việc bảo tồn và phát huy những tinh hoa văn hóa Khmer Nam Bộ – cụ thể là ngôn ngữ và văn hóa, nghệ thuật Khmer – được xem là những giải pháp hàng đầu trong việc phát triển bền vững cuộc sống của đồng bào Khmer ĐBSCL. Tuy nhiên, đội ngũ có trình độ chuyên môn để thực hiện công tác bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa nói trên lại không có nhiều. Vấn đề cấp bách đặt ra là làm sao đào

tạo nguồn nhân lực có chuyên môn để thực hiện việc bảo tồn ngôn ngữ và giữ gìn, phát huy nền văn hóa đậm đà bản sắc của người Khmer ĐBSCL, góp phần phục vụ cho công cuộc xây dựng và đổi mới đất nước nói chung, khu vực và địa phương nói riêng. Có thể nói, ở người Khmer, việc nâng cao trình độ chuyên môn gắn liền với lĩnh vực văn hóa – ngôn ngữ chính là vấn đề cần sớm được giải quyết khi người Khmer cùng các dân tộc anh em bước vào giai đoạn công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

2. ...Đến việc hình thành Khoa Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật Khmer Nam Bộ tại Trường Đại học Trà Vinh

Trường Đại học Trà Vinh (Trường ĐHTV) được thành lập vào năm 2001 trên cơ sở nâng cấp Trường Cao đẳng Cộng đồng Trà Vinh. Với phương châm “*Mang đến cơ hội học tập chất lượng cho cộng đồng*”, Trường thiết kế, xây dựng và thực hiện các chương trình đào tạo, kể cả các chương trình liên thông và các khóa học phù hợp với nhu cầu phát triển cộng đồng được Bộ Giáo dục & Đào tạo phê duyệt. Cùng với sứ mạng cung cấp các chương trình đào tạo, Nhà trường có sự quan tâm đặc biệt đến phụ nữ và đồng bào dân tộc thiểu số. Có thể nói, Trường ĐHTV là trường đại học duy nhất tại Việt Nam có **Ban Giới và Dân tộc**, chuyên trách làm đại diện tiếng nói của sinh viên nữ và dân tộc. Với nhiều hoạt động thiết thực và những nỗ lực không ngừng, **Ban Giới và Dân tộc** đã thật sự là bạn đồng hành của sinh viên người dân tộc, góp phần nâng tỷ lệ nhập học của sinh viên người Khmer từ 3% ở năm học đầu tiên 2002-2003 đến nay đạt tỉ lệ trên 10%.

Trên cơ sở xác định nhu cầu thực tiễn của địa phương – vùng đất có đông đồng bào Khmer sinh sống, từ năm 2006 Trường đã mạnh dạn đề nghị và được Bộ Giáo dục & Đào tạo lần lượt cấp phép mở 04 ngành học ở cấp Đại học gồm: ngành **Sư phạm Ngữ văn Khmer**; ngành **Văn hóa các Dân tộc Thiểu số Việt Nam** (chuyên ngành **Văn hóa Khmer Nam Bộ, Văn hóa các dân tộc Tây Nam Bộ**); ngành **Ngôn ngữ Khmer** và ngành **Biểu diễn Nhạc cụ Truyền thống** (chuyên ngành **Biểu diễn Nhạc cụ Truyền thống Khmer Nam Bộ, Nghệ thuật**

¹ Võ Văn Sen (chủ biên). 2010. *Một số vấn đề cấp bách trong quá trình công nghiệp hóa – hiện đại hóa của người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long*, NXB Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh.

Sân khấu Cải lương). Đây đều là những ngành học mới, mục tiêu đào tạo các Cử nhân Đại học có kiến thức chuyên sâu về văn hóa – nghệ thuật và ngôn ngữ Khmer, sau khi tốt nghiệp có thể công tác phục vụ trong các Sở ngành có liên quan đến dân tộc, các cộng đồng có đồng bào dân tộc, đặc biệt trong việc xây dựng các chiến lược, đề án bảo tồn và phát huy văn hóa – nghệ thuật Khmer Nam Bộ, hoạch định các chính sách kinh tế - xã hội có liên quan đến dân tộc, góp phần ổn định và phát triển kinh tế - xã hội tinh nhà, cũng như đáp ứng nhu cầu lao động của các địa phương có đồng dân tộc Khmer trong khu vực ĐBSCL. Đặc biệt, với mong muốn góp phần bảo tồn và phát huy những bản sắc độc đáo trong lĩnh vực nghệ thuật diễn xướng của đồng bào Khmer Nam Bộ, lãnh đạo Tỉnh và Nhà trường đã quan tâm đầu tư cơ sở vật chất và đội ngũ giảng dạy cho ngành học ***Biểu diễn Nhạc cụ Truyền thống Khmer Nam Bộ*** và ***Nghệ thuật Sân khấu Cải lương*** bậc Đại học và Cao đẳng nhằm đáp ứng nhu cầu đào tạo nguồn nhân lực trình độ cao, đủ năng lực lý luận cũng như thực hành biểu diễn phục vụ tại các đoàn nghệ thuật, các đơn vị biểu diễn nghệ thuật Khmer trên cả nước. Hiện Khoa Ngôn ngữ – Văn hóa – Nghệ thuật đang tổ chức đào tạo cho hai lớp Đại học chuyên ngành ***Biểu diễn Nhạc cụ Truyền thống Khmer Nam Bộ*** hệ Chính quy thuộc khóa 2012 – 2013 và 2013 – 2014, đối tượng sinh viên ở ngành học này được Nhà trường ưu tiên miễn giảm hoàn toàn học phí. Trong số các em sinh viên đang theo học hai lớp kể trên, khá đông xuất thân từ đoàn nghệ thuật của các địa phương vùng ĐBSCL, hoặc vốn là học trò của các vị nghệ nhân, nghệ sĩ đã và đang ngày đêm cống hiến công sức truyền dạy nghệ thuật biểu diễn Rô băm, Dù kê, ... tại các đơn vị.

Sự ra đời của các ngành học trên tại Trường ĐHTV đã góp phần nâng cao số lượng sinh viên người Khmer theo học ở trình độ Cao đẳng và Đại học, tỉ lệ người Khmer đang học tại các lớp thuộc các chuyên ngành kể trên hầu như đạt trên 90%. Đây là một tín hiệu đáng mừng, khởi đầu cho một giai đoạn “bùng nổ” đội ngũ trí thức người Khmer, trong tương lai không xa sẽ đóng góp vào công cuộc bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa –

nghệ thuật truyền thống của đồng bào Khmer Nam Bộ, về lâu dài sẽ góp phần giảm nghèo, thoát nghèo cho cộng đồng người Khmer ở ĐBSCL. Tính đến nay, Nhà trường đã đào tạo được 7 khóa bậc Cao đẳng, 6 khóa bậc Đại học, và 3 lớp liên thông Cao đẳng lên Đại học các chuyên ngành Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật với tổng số sinh viên gần 700 em. Sau hơn 5 năm tổ chức tuyển sinh và đào tạo, Nhà trường và đội ngũ cán bộ - giảng viên đào tạo ngành Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật không ngừng phấn đấu nâng cao chất lượng giảng dạy, nâng cao trình độ chuyên môn và xây dựng mạng lưới liên kết với các viện – trường trong và ngoài nước để tạo điều kiện phục vụ các đối tượng người học ngày càng tốt hơn. Hiện nay, tổng số viên chức của Khoa là 51 người, trong đó trình độ Tiến sĩ trở lên là 8 người; song song đó Khoa có sự hợp tác chặt chẽ với các nhà nghiên cứu, các nghệ sĩ, nghệ nhân am hiểu sâu sắc văn hóa – nghệ thuật Khmer Nam Bộ, cũng như liên kết với các đơn vị như Hội Đoàn kết Sư sãi Yêu nước các tỉnh Trà Vinh, Sóc Trăng, An Giang; Đoàn nghệ thuật Khmer Ánh Bình Minh, Đoàn nghệ thuật Khmer tỉnh Sóc Trăng, Bảo tàng Văn hóa Khmer Trà Vinh; Đại học Hoàng gia Campuchia, ... Các thế hệ sinh viên tốt nghiệp từ các khóa 2007, 2008, 2009, 2010 bậc Cao đẳng và khóa 2008, 2009 bậc Đại học các ngành Văn hóa Khmer Nam Bộ, Sư phạm Ngữ văn Khmer từ Trường Đại học Trà Vinh hiện đang góp sức trong các lĩnh vực văn hóa, dân tộc, giáo dục, ngôn ngữ, ... , đặc biệt trong công tác bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa của đồng bào Khmer Nam Bộ, tại địa bàn tỉnh Trà Vinh, cũng như các tỉnh khác thuộc vùng Đồng bằng sông Cửu Long như: An Giang, Kiên Giang, Sóc Trăng, ...

Với sự cho phép của Bộ Giáo dục & Đào tạo, Trường ĐHTV trở thành đơn vị thứ 2 ở ĐBSCL được đào tạo bậc Cao học, và là đơn vị đầu tiên đào tạo ngành *Văn hóa học* (chuyên ngành *Văn hóa Khmer Nam Bộ*) trong cả nước, góp phần cùng các trường đại học anh em đào tạo nguồn nhân lực trình độ cao cho đất nước. Có thể nói, việc đào tạo những ngành học chuyên sâu về lĩnh vực văn hóa nghệ thuật của người Khmer Nam Bộ ở trình độ cao là một bước đi tất yếu của Trường ĐHTV nhằm đáp ứng nhu cầu của thực tiễn, và cũng có

thể xem là một trong những giải pháp đưa cộng đồng Khmer vùng ĐBSCL sớm nhập cuộc với tiến trình xây dựng xã hội tri thức ở Việt Nam, qua đó góp sức chung tay vào quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

3. Định hướng phát triển trong tương lai

Thế kỉ XXI, nhân loại bước vào thời kì xây dựng xã hội tri thức, trong đó giáo dục – đào tạo là một trong bốn trụ cột chính sản sinh ra thông tin và tri thức. Việt Nam cũng đã khởi động việc xây dựng xã hội tri thức, thể hiện trước hết ở việc xem giáo dục là một trong những quốc sách hàng đầu. Việc đào tạo những ngành học chuyên sâu về lĩnh vực ngôn ngữ - văn hóa – nghệ thuật của người Khmer Nam Bộ là một bước đi tất yếu của Trường ĐHTV nhằm đáp ứng nhu cầu của thực tiễn, và cũng có thể xem là một trong những giải pháp đưa cộng đồng Khmer vùng ĐBSCL sớm nhập cuộc với tiến trình xây dựng xã hội tri thức ở Việt Nam, qua đó góp sức chung tay vào quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Ngày 8/10/2013 vừa qua, tại Công văn số 8425/VPCP-KGVX của Văn phòng Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ đã đồng ý chủ trương đầu tư xây dựng **Khoa Ngôn ngữ - Văn hóa - Nghệ thuật Khmer Nam Bộ** thuộc Trường Đại học Trà Vinh thực hiện nhiệm vụ trọng điểm quốc gia đào tạo nguồn nhân lực về

Ngôn ngữ - Văn hóa - Nghệ thuật Khmer Nam Bộ. Như vậy, cơ hội học tập nâng cao trình độ cho sinh viên – học viên người Khmer sẽ ngày càng thuận lợi hơn, cơ hội nghề nghiệp cũng theo đó được mở rộng. Trong đó, với những ngành học chuyên sâu về lĩnh vực nghệ thuật biểu diễn Khmer Nam Bộ, Khoa Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật Khmer Nam Bộ - Trường Đại học Trà Vinh sẽ chung tay cùng các bậc nghệ nhân, nghệ sĩ và anh chị em có tâm huyết với công cuộc bảo tồn nghệ thuật sân khấu truyền thống Khmer Nam Bộ đào tạo các thế hệ nghệ sĩ, diễn viên, soạn giả,... có trình độ cao, có tinh thần cống hiến và lòng yêu nghề, yêu bản sắc văn hóa dân tộc.

4. Thay lời kết

“Một cộng đồng người chỉ có thể phát triển thành công nếu biết dựa vào cơ sở lịch sử - văn hóa của bản thân... Di sản lịch sử - văn hóa là một hành trang và bệ phóng của phát triển...”. Chúng tôi tin rằng những hoạt động của Trường ĐHTV trên lĩnh vực đào tạo và nghiên cứu Ngôn ngữ - Văn hóa – Nghệ thuật với mong muốn góp phần gìn giữ và phát huy những giá trị văn hóa cốt lõi trong cộng đồng người Khmer Nam Bộ sẽ đóng góp vào “hành trang và bệ phóng” đưa cộng đồng Khmer Nam Bộ ở ĐBSCL tiến tới phát triển ổn định và bền vững.

Tài liệu tham khảo

- Huỳnh Thanh Quang. 2011. *Giá trị văn hóa Khmer vùng Đồng bằng sông Cửu Long*. NXB Chính trị Quốc gia.
- Nguyễn Công Bình, Lê Xuân Diệm, Mạc Đường. 1990. *Văn hóa và cư dân Đồng bằng sông Cửu Long*. NXB Khoa học Xã hội. Hà Nội.
- Nguyễn Mạnh Cường. 2002. *Vài nét về người Khmer Nam Bộ*. NXB Khoa học Xã hội
- Nhiều tác giả. 2004. *Xây dựng đời sống văn hóa vùng dân tộc Khmer Nam Bộ*. Kỉ yếu hội thảo khoa học. Bộ VHTT và Văn hóa-Dân tộc. Hà Nội.
- Trường Lưu. 1993. *Văn hóa người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long*. NXB Văn hóa Dân tộc, HN
- Võ Văn Sen (chủ biên). 2010. *Một số vấn đề cấp bách trong quá trình công nghiệp hóa – hiện đại hóa của người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long*. NXB ĐHQG TP.HCM